

5. CM/Inf (2004) 25, Committee of Ministers' thematic monitoring procedure: new modalities (Adopted by the Committee of Ministers on 13 July 2004, at the 893rd meeting of the Ministers' Deputies). URL: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Inf\(2004\)25&Language=lanEnglis h&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Inf(2004)25&Language=lanEnglis h&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383) (last accessed: 30.10.2018).

6. Functioning and protection of democratic institutions, including matters relating to political parties and free elections (contd.) (Adopted at 683rd meeting of the Ministers' Deputies (in camera), 15 and 17 November 1999). URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=433051&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> (last accessed: 30.10.2018).

7. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf

8. Аббакумова Д.В. Щодо контрольних механізмів захисту прав людини в межах Ради Європи. Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: матеріали І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М.В. Яновського і В.С. Семенова (Харків, 27 листоп. 2015 р.). Харків: Право, 2015. Ч. 1. С. 248–256.

9. Аббакумова Д.В. Комітет Міністрів Ради Європи: міжнародно-правова природа та повноваження: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.

10. Resolution 1115 (1997) Setting up of an Assembly committee on the honouring of obligations and commitments by member states of the Council of Europe (Monitoring Committee). URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16526&lang=en> (last accessed: 30.10.2018).

11. Doc. 9198 Progress of the Assembly's Monitoring Procedure (2000-2001), Progress report of the Monitoring Committee, Appendix H (adopted on 11 September 2001). URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=9472&lang=EN> (last accessed: 30.10.2018).

12. Resolution 1799 (2011) Code of conduct for rapporteurs of the Parliamentary Assembly (adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 11 March 2011). URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=17970&lang=en> (last accessed: 30.10.2018).

13. Doc. 14450 The progress of the Assembly's monitoring procedure (January-December 2017) and the periodic review of the honoring of obligations by Estonia, Greece, Hungary and Ireland (adopted on 08 January 2018). URL: <http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbnVveG1sL1hSZWYyWDJlURXlVW4dHlUyXNwP2ZpbGVpZD0yNDMwNSZsYW5nPUVO&xs=aHR0cDovL3NlbWFudGlicGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJlZi1XRC1BVC1YTUwvUERGLnhzbA==&xsparams=ZmlsZWlkPTI0MzA1> (last accessed: 30.10.2018).

УДК 341.29

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН СТОСОВНО ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В РАМКАХ ОКРЕМИХ МІЖНАРОДНИХ МІЖУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

REGULATION OF LEGAL RELATIONS CONCERNING RENEWABLE ENERGY SOURCES WITHIN CERTAIN INTERNATIONAL INTERGOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

Бенедик Я.С.,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри міжнародного права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено висвітленню впливу окремих міжнародних міжурядових організацій на становлення та розвиток міжнародно-правового співробітництва у сфері відновлюваної енергетики. Акцентується увага на особливостях сучасного функціонування міжнародних організацій у контексті сприяння налагодженню ефективного міжурядового діалогу стосовно забезпечення переходу до парадигми сталого енерговиробництва та споживання. Виокремлюються тенденції екологізації діяльності регіональних інтеграційних об'єднань.

Ключові слова: міжнародна міжурядова організація, міжнародне співробітництво, відновлювані джерела енергії, стала енергетика.

Статья посвящена анализу влияния отдельных международных межправительственных организаций на становление и развитие международно-правового сотрудничества в сфере возобновляемой энергетики. Акцентируется внимание на особенностях современного функционирования международных организаций в контексте содействия налаживанию эффективного межправительственного диалога касательно обеспечения перехода к парадигме устойчивого энергопроизводства и потребления. Выделяются тенденции экологизации деятельности региональных интеграционных объединений.

Ключевые слова: международная межправительственная организация, международное сотрудничество, возобновляемые источники энергии, устойчивая энергетика.

The article is devoted to the analysis of the influence of certain international intergovernmental organizations on the formation and development of international legal cooperation in the field of renewable energy. The attention is paid to the specifics of the modern functioning of international organizations in the context of promoting the establishment of an effective intergovernmental dialogue concerning the transition to a paradigm of sustainable energy production and consumption. The tendencies of ecologization of activity of regional integration associations are singled out.

Key words: international intergovernmental organization, international cooperation, renewable energy sources, sustainable energetics.

Постановка проблеми. Безспірним є той факт, що сучасні міжнародні відносини під впливом процесів глобалізації, інтеграції та інтернаціоналізації набувають усе більш організованого характеру. Сьогодні важко знайти сферу міжнародної взаємодії, в якій відповідні міжурядові організації не відігравали б значної ролі [1, с. 316]. Становлення та діяльність останніх не тільки спричинили розширення кола суб'єктів міжнародного права, але й сприяли його вдосконаленню. З появою міжнародних організацій значно зросли можливості міжнародного співробітництва. Як наголошує Вольфганг Граф Віттум, дистанціювання від індивідуальної волі держав-членів, що супроводжується формуванням юридичної самостійності міжнародних організацій, наповнює співробітництво новим змістом і

підвищує його ефективність. Міжнародні організації не монополізують міждержавну кооперацію, але значно збагачують її новими формами [2, с. 354–355].

Виступаючи «форумом» для діалогу між державами та осередком колективного прийняття рішень, міжнародні організації багато в чому впливають на спрямованість міжнародно-правового регулювання, і така їхня роль, зокрема у сфері енергетичних відносин, постійно зростає.

Особлива актуальність проблем зміни клімату, енергетичної безпеки, вичерпності традиційних енергоресурсів значно актуалізують необхідність широкого використання чистих енергетичних джерел та технологій. Така ситуація потребує наявності дієвих правових та інституційних інструментів, які б мали змогу долучити до вказаного процесу якнайширше коло учасників.

Саме тому основним елементом механізму міжнародного співробітництва у сфері відновлюваної енергетики поряд із державами є міждержавні організації. У цьому дослідженні вибір останніх було здійснено за критерієм істотності їхнього впливу на міжнародні енергетичні відносини загалом та щодо відновлюваної енергетики зокрема. Їхній масив умовно поділено на три групи. Першу складають універсальні міжнародні організації, серед яких одні мають широку спеціалізацію (МЕА/ОЕСР, Конференція ДЕХ), а інші діють у межах окремих енергетичних секторів (ОПЕК). До другої віднесено низку регіональних інтеграційних об'єднань, діяльність яких пов'язана з енергетикою (Європейський Союз, Африканський Союз, УНАСУР, АСЕАН). У третій групі розглядаються організації, які опосередковано крізь призму власних повноважень, цілей і завдань, або ж у перспективі потенційно можуть здійснювати значний вплив на процес енергетичного переходу (ІТЕР, ЦЕРН).

Стан опрацювання. Незважаючи на те, що проблематику міжнародно-правового регулювання у сфері сталої енергетики приділяється все більше уваги у вітчизняній доктрині, окремі аспекти відповідної проблематики все ж потребують подальшого ретельного вивчення, зважаючи на особливу актуальність питань широкомасштабного впровадження відновлюваних джерел енергії як для міжнародного співтовариства загалом, так і України зокрема. На цей час дослідженню міжнародної співпраці у сфері відновлюваної енергетики присвячують увагу такі українські та зарубіжні дослідники, як Т.М. Анакіна, С.Д. Білоцький, М.В. Башун, Т. Ван де Граф, С. Брюс, К. Реджвелл, М. Рогенкамп, К. Талус, О.О. Конопляник та інші.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей сучасної діяльності окремих міжнародних міждержавних організацій в енергетичній сфері, виокремленні основних напрямів і наслідків їхнього впливу на розвиток міжнародного співробітництва щодо відновлюваних джерел енергії.

Виклад основного матеріалу. З огляду на те, що Договір до Енергетичної Хартії (ДЕХ) – це єдиний багатосторонній міжнародно-правовий акт, спрямований на регулювання власне енергетичних питань співробітництва держав, діяльність створеної в 1994 р. на підставі зазначеного документа Конференції з Енергетичної Хартії набуває особливого значення [3, с. 70]. Вказана міждержавна організація, виступаючи керівним органом процесу Енергетичної Хартії, несе політичну відповідальність за виконання положень Хартії, Договору та пов'язаних з ними документів [4, с. 48]¹. Таким чином, Конференція з Енергетичної Хартії виступає авторитетним форумом для обговорення актуальних питань міжнародних енергетичних відносин. Відповідно до положень ДЕХ для участі в Конференції кожна з держав-членів має право направити

одного представника (ч. 1 ст. 34).

Пунктом 3 ст. 34 ДЕХ визначено функції Конференції, серед яких: контроль, координація та сприяння реалізації принципів Енергетичної Хартії, положень Договору і Протоколів; розгляд та прийняття робочих програм, затвердження бюджету та річних звітів Секретаріату; укладення угод, необхідних для функціонування Конференції та Секретаріату (про штаб-квартиру, привілеї та імунітети тощо); санкціонування проведення переговорів щодо Протоколів, розгляд і прийняття їхніх текстів, відповідних поправок; санкціонування проведення переговорів щодо Деклараций та їх випуску; ухвалення рішень про приєднання до ДЕХ; санкціонування проведення переговорів щодо розгляду, затвердження або прийняття угод про асоціацію; розгляд і прийняття текстів поправок до ДЕХ [5, с. 92–93].

Задля забезпечення ефективності власної діяльності Конференція має право використовувати програми та послуги інших установ і організацій (п. 4 ст. 34 ДЕХ), створювати необхідні для виконання власних функцій допоміжні органи (п. 5 ст. 34 ДЕХ), встановлювати процедурні та фінансові правила (п. 6 ст. 34 ДЕХ).

Слід також наголосити, що згідно з п. 2 ст. 19 ДЕХ Конференція за ініціативою однієї або більше договірних сторін може розглядати спори стосовно застосування або тлумачення положень ст. 19 Договору щодо екологічних аспектів діяльності держав у межах енергетичного циклу. Проте така можливість існує лише за умови відсутності процедури розгляду цих спорів у межах інших міжнародних інституцій.

Належне виконання Конференцією власних завдань забезпечується Секретаріатом, який очолює Генеральний секретар (п. 1 ст. 35 ДЕХ). Діяльність Секретаріату спрямовується на підготовку й організацію засідань Конференції та її допоміжних органів, здійснення моніторингу виконання країнами-учасницями встановлених ДЕХ і Протоколами зобов'язань, забезпечення аналітичної та консультативної підтримки щодо питань, пов'язаних із процесом Енергетичної Хартії, представництво Конференції у відносинах із третіми державами та іншими міжнародними організаціями, на розробку й підготовку до розгляду Конференцією проектів нових документів, реалізацію процедур вирішення/регулювання спорів або сприяння їм [47, с. 19]. Пріоритетні напрямки діяльності Секретаріату визначено затвердженою рішенням Конференції 25.11.2017 р. Робочою програмою Секретаріату Енергетичної Хартії на 2018–2019 роки [6].

Після набрання чинності Протоколом з питань енергоефективності та відповідних екологічних аспектів (PEEREА) до Енергетичної Хартії рішенням Конференції було створено спеціальну Робочу групу, яка в межах власних повноважень реалізує періодичні огляди національних політик у сфері енергоефективності, стратегій, програм, ціноутворення та інших економічних інструментів, надає рекомендації щодо їх удосконалення, а також здійснює діяльність щодо підтримки діалогу між країнами-членами стосовно означених питань [7]. Створена для обслуговування Протоколу Робоча група водночас є «міждержавною групою тиску», спрямованою на координацію процесів формування та реалізації національних політик країн-учасниць в енергетичній сфері. Така подвійна природа Групи пояснюється покладеними на неї завданнями: з одного боку – сприяти, а з іншого – здійснювати моніторинг розвитку політики і програм з енергоефективності [7, с. 275].

Відповідно до рішення Конференції по Хартії від 26.11.2015 р. Робоча група набула статусу постійної групи і змінила назву на «Група з енергоефективності». Цим рішенням також було затверджено її коло повноважень [8], якими на Групу додатково покладено функції щодо залучення донорських організацій та спільної реалізації підтримки політичних заходів на національних рівнях, а

¹ Учасниками Конференції є всі держави, які підписали або приєдналися до Договору, і станом на жовтень 2018 р. їхня кількість становить 52 країни (в тому числі й Україна), а також Європейський Союз та Євратом. Крім того, в роботі Конференції як спостерігачі беруть участь 38 держав і 13 міжнародних організацій.

також стимулювання інвестиційних надходжень для проєктів у сфері енергоефективності країн, що мають статус членів та спостерігачів.

У процесі своєї діяльності Група видає поглиблені та регулярні огляди енергоефективності держав-учасниць. Під час підготовки поглиблених оглядів головна увага зосереджується на всебічному та послідовному дослідженні стану економіки держави та її енергетичної галузі, зокрема, процесів енергоспоживання, енергоефективності, енергетичної інфраструктури тощо. За результатами огляду урядові надаються конкретні рекомендації стосовно можливого вдосконалення політики енергоефективності та відповідних програм. У свою чергу регулярні огляди є інструментом моніторингу (контролю) за здійсненням державами передбаченими ДЕХ та Протоколом зобов'язань [9].

Слід зауважити, що у звіті голови Робочої групи щодо діяльності в 2015 р. [10] наголошувалося на необхідності розробки додатків до поглиблених оглядів задля забезпечення оцінки можливостей реалізації компаніями тих чи інших національних проєктів у сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії з огляду на впроваджені державами правові та економічні інструменти підтримки, потенційні нормативні та інституційні бар'єри, які можуть виникати в процесі реалізації такої діяльності.

Водночас Секретаріат Енергетичної Хартії постійно публікує тематичні доповіді, спрямовані на сприяння реалізації національних стратегій енергоефективності. Серед них на особливу увагу заслуговують доповіді «Інтеграція політики в сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії» (2005 р.) і «Gobites та Азійська суперелектромережа відновлюваних джерел енергії в Північно-Східній Азії» (2014 р.) [11]. Метою першої було привернути увагу держав до переваг синергії між підвищенням енергоефективності та відновлюваною енергетикою як важливої складової частини процесу забезпечення енергетичної безпеки, диверсифікації енергопостачання та особливо боротьби з глобальним потеплінням. У доповіді досліджено економічний потенціал енергоефективності та відновлюваних джерел енергії, перспективи та перешкоди їх розвитку, вплив на пом'якшення зміни клімату, а також надано рекомендації стосовно використання різних національних інструментів для ефективного впровадження (наприклад, фінансові та податкові стимули, інформаційні та консультаційні ініціативи тощо) [12].

У свою чергу тематична доповідь 2014 р. зосереджується на аналізі технологічних і правових «викликів» проєкту Gobites, спрямованого на отримання екологічно чистої енергії з відновлюваних джерел у пустелі Гобі та її передачу Азійською суперелектромережею (ASG), яка з'єднає Китай, Монголію, Південну Корею, Росію та Японію. Поряд із технічною складністю втілення такого амбітного проєкту, в доповіді акцентовано увагу на його значному потенціалі, реалізація якого багато в чому залежатиме від створення належного правового підґрунтя. Наголошується, що в майбутньому ДЕХ не тільки може, але й має стати основою забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, надійного транзитного режиму і захисту прав власності [11].

Отже, хоча значення діяльності Конференції з Енергетичної Хартії для процесу розвитку міжнародного енергетичного права важко переоцінити, слід визнати, що його першочерговою функцією залишається обслуговування ДЕХ – головного багатостороннього юридично обов'язкового документа, який є ключовим «інструмен-

том розвитку глобальної енергетичної архітектури» [13]. Водночас, незважаючи на те, що безпосередньо до порядку денного організації не входять питання регулювання тих чи інших аспектів міждержавної співпраці у сфері відновлюваної енергетики, її діяльність видається досить перспективною, особливо з огляду на те, що Міжнародною Енергетичною Хартією 2015 р. вказані проблематиці приділяється особлива увага в контексті реалізації глобальних заходів щодо відвернення кліматичних змін і ролі ДЕХ у цьому процесі.

Однією з найбільш впливових міжнародних організацій у галузі енергетики є заснована 10–14.09.1960 р. [14] Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК), яка загалом діє виключно в нафтовому секторі та налічує сьогодні 15 членів². Відповідно до положень Статуту головною метою ОПЕК є: координація та уніфікація нафтової політики держав-членів, а також визначення найкращих засобів захисту їхніх інтересів; розробка шляхів та засобів забезпечення стабілізації цін на міжнародних нафтових ринках з метою усунення шкідливих та небажаних коливань; забезпечення постійного прибутку країн-виробників, ефективного, економічно вигідного та регулярного постачання нафти націям-споживачам та справедливого рівня прибутку для тих, хто інвестує в нафтову галузь (ст. 2 Статуту ОПЕК) [15].

Оскільки положення статуту ОПЕК чи резолюцій, прийнятих у процесі діяльності, не свідчать про наміри країн-членів екологізувати процеси видобутку та переробки нафти [16, с. 413–414], може викликати подив дослідження її внеску в міжнародне співробітництво щодо відновлюваної енергетики. Звісно, прямий зв'язок між ОПЕК та відновлюваними джерелами енергії відсутній, проте не слід недооцінювати вплив діяльності організації та її членів на глобальний енергетичний ринок, що особливо відчувається в сучасних умовах падіння цін на нафту. Той факт, що в 1980-х роках різке зниження нафтових цін призвело до згорання найбільших програм із використання відновлюваних джерел енергії³, в подібній ситуації сьогодні дає привід для закономірних побоювань щодо можливості повторення аналогічного сценарію. Навіть якщо нафта не є головним ресурсом, який використовується у світі для вироблення електроенергії, її вплив на ціноутворення стосовно інших викопних джерел не викликає сумніву [17]. Це ж саме опосередковано стосується і ринку відновлюваної енергетики.

На особливу увагу в цьому контексті заслуговує діяльність Фонду ОПЕК з міжнародного розвитку (OFID). Ідея його заснування виникла в березні 1975 р. на першому Саміті ОПЕК, коли голови держав-членів висловили стурбованість загостренням економічних проблем як безпосередньо членів, так і країн, що розвиваються. У січні 1976 р. шляхом підписання засновницького договору було створено Спеціальний фонд ОПЕК, обсяг фінансових надходжень якого склав 800 мільйонів доларів США. Після розподілу коштів Фонд підлягав розформуванню [18, с. 6]. Проте вже 27.05.1980 р. за Договором про створення Фонду ОПЕК з міжнародного розвитку [19] інституція набула статусу «багатостороннього агентства з фінансового співробітництва», наділеною «міжнародною правосуб'єктністю» (ст. 1 Договору). Головна мета Фонду полягає у зміцненні фінансового співробітництва між країнами-членами ОПЕК та країнами, що розвиваються, шляхом надання фінансової підтримки останнім задля їхнього соціально-економічного розвитку (ст. 2 Договору). Ресурси Фонду поповнюються за рахунок добровільних внесків країн-членів та резервів акумульованих у процесі діяльності самої установи, і у 2011 р. їхній об'єм перевищив один мільярд доларів США, що, як наголосила Рада міністрів⁴, є прямою відповіддю на потреби країн, що розвиваються [20].

Серед пріоритетних напрямів діяльності Фонду одне з головних місць належить енергетиці. Тісно

² Алжир, Ангола, Екватор, Екваторіальна Гвінея, Індонезія, Іран, Ірак, Конго, Кувейт, Лівія, Нігерія, Катар, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Венесуела.

³ Великі програми використання відновлюваних джерел енергії, такі як програма Саншайн в Японії і вітрова енергетична програма в Каліфорнії (США), зазнали істотних скорочень, а згодом були повністю закриті.

⁴ Вищий орган Фонду ОПЕК з міжнародного розвитку.

співпрацюючи з Партнерством з відновлюваної енергетики та енергоефективності (Renewable Energy and Energy Efficiency Partnership, REEEP) та ініціативою ООН «Стала енергетика для всіх» (Sustainable Energy For All, SE4ALL) [21, с. 24], Фонд підтримує численні енергетичні проекти, від інфраструктурних до науково-дослідницьких [22].

У листопаді 2007 р. на Третньому саміті ОПЕК було проголошено Урочисту декларацію, в якій голови держав-членів, визнаючи енергетичну бідність однією з головних перешкод для розвитку, закликали OFID вжити всіх необхідних заходів задля забезпечення глобального вільного доступу до сучасної та дешевої енергії. Ця подія дала поштовх до започаткування в червні 2008 р. ініціативи «Енергія для бідних» (Energy for the Poor Initiative, EPI; далі – Ініціатива), яка була затверджена як головна програма Фонду у сфері енергетики [21, с. 24]. Згодом, 14.06.2012 р. Рада міністрів OFID затвердила «Міністерську декларацію OFID щодо енергетичної бідності», відповідно до положень якої Фонд зобов'язувався забезпечити фінансування Ініціативи в розмірі 1 млрд доларів США⁵, а в разі майбутньої потреби – підвищити цей показник [23].

Проте варто визнати, що поряд з успішністю характерною особливістю фінансування Фондом відповідних програм є їх концентрація переважно на підтримці невеликих проектів використання відновлюваних джерел енергії. Враховуючи «генетичний» і нерозривний зв'язок Фонду безпосередньо з ОПЕК, така позиція є цілком зрозумілою. Її можна проілюструвати одним з положень «Міністерської декларації OFID щодо енергетичної бідності», відповідно до якого «зусилля, спрямовані на викорінення енергетичної бідності, повинні бути технологічно нейтральними», оскільки в той час, як відновлювані технології є доречними за відповідних економічних умов, викопні види палива, як і раніше, залишаються важливим фактором світового енергопостачання [23].

Не претендуючи на вичерпність дослідження, слід відзначити, що особлива актуальність екологічно орієнтованої енергетичної трансформації також підтверджується створенням у межах численних регіональних інтеграційних утворень, таких як Африканський Союз (заснована 2010 р. Конференція міністрів енергетики Африки, Conference of Energy Ministers of Africa), Союз південноамериканських націй (UNASUR – заснована 2007 р. Південноамериканська енергетична рада, South American Energy Council), Асоціація держав Південно-

Східної Азії (АСЕАН – заснований 1999 р. Центр з енергетики АСЕАН, ASEAN Centre for Energy, яка фактично є міжурядовою організацією) та інших, спеціалізованих органів, що реалізують діяльність у сфері енергетики, загальною рисою яких є спрямованість на сприяння кооперації держав того чи іншого регіону стосовно реалізації масштабних проектів, ініціатив та планів щодо забезпечення сталого економічного розвитку, підвищення енергоефективності, впровадження відповідних регіональних та локальних інфраструктур використання відновлюваних джерел енергії. Співпрацюючи в межах таких організацій, держави мають на меті забезпечити гомогенний економічний розвиток регіонів та перехід до низьковуглецевої економіки, диверсифікацію джерел енергії та енергопостачання, об'єднання зусиль щодо охорони навколишнього середовища в контексті виконання зобов'язань, передбачених міжнародними договорами.

Численні науково-технічні проекти можуть також здійснити суттєвий вплив на процес енергетичного переходу, деякі з них ініціюються та втілюються в життя самостійно національними урядами, інші – за рахунок приватних осіб та їхніх об'єднань, треті набувають міжурядового характеру і діють на підставі міжнародних угод. Найбільш масштабними прикладами останніх є Міжнародна організація Міжнародного термоядерного експериментального реактору (ITER), створена на підставі підписаної 21.11.2006 р. багатосторонньої угоди⁶, головною метою якої є забезпечення та підтримка співробітництва між державами-учасницями стосовно реалізації проекту ITER, спрямованого на демонстрацію наукових та технологічних можливостей використання термоядерної енергії в мирних цілях задля досягнення сталого виробництва останньої (ст. 2 Угоди) [25], та Європейська організація ядерних досліджень (CERN), заснована на підставі Конвенції CERN, укладеної 01.07.1953 р. [26], яка набула чинності 29.09.1954 р.⁷, що являє собою найбільший європейський дослідницький центр фізики високих енергій.

Подібні проекти прямо або опосередковано можуть слугувати: заповненню прогалин у знаннях стосовно природи, закономірностей протікання тих чи інших складних фізичних та хімічних процесів шляхом надання нової експертної інформації; винайденню новітніх методів та процесів отримання безпечної для навколишнього середовища енергії⁸; сприянню формування довго- та середньострокових стратегій стосовно забезпечення надійного, доступного та сталого енергопостачання; удосконаленню відновлюваних енергетичних технологій⁹, розробці нейтральних для навколишнього середовища біопалив, інноваційних та безпечних методів уловлювання вуглецю.

Отже, не дивлячись на успіхи розглянутих організацій стосовно об'єднання зусиль держав у справі просування відновлюваної енергетики та використання відновлюваних енергоресурсів, їхня діяльність не позбавлена недоліків, як функціональних, так і «цільових». Жодна з перелічених інституцій не здатна забезпечити налагодження дійсно універсального діалогу держав, незалежно від рівня їхнього розвитку та характеру національних економік, стосовно ефективного переходу до сталої енергетики. Таким чином, виникає необхідність «заповнення» подібної прогалини або завдяки вдосконаленню існуючого інституційного механізму співробітництва держав шляхом розширення повноважень та кола учасників тих чи інших розглянутих організацій, або створення нової платформи для кооперації урядів, здатної залучити до участі їхню абсолютну більшість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Международное право: учебник для бакалавров / под ред.

⁵ Так, наприклад, у 2015 р. Фондом було спрямовано 213,3 млн доларів США на реалізацію у 22 країнах 21 енергетичного проекту в публічному та приватному секторах, значна кількість яких пов'язана з відновлюваними джерелами енергії. Крім того, програмою грантів OFID було надано 4,9 млн доларів США на підтримку та реалізацію низки регіональних проектів виробництва та передачі електроенергії з відновлюваних джерел у дрібних електромережах та сільській місцевості [24].

⁶ Учасниками угоди є Індія, Китай, Південна Корея, Росія, США, Японія та Європейський Союз.

⁷ Україна набула статусу асоційованого члена ЦЕРН на підставі Закону України про ратифікацію відповідної Угоди від 02.09.2014 р. [27].

⁸ Зокрема, в межах ITER мають реалізовуватися дослідження стосовно протікання реакцій контрольованого термоядерного синтезу за участю водню, що результують виділення значних обсягів нейтральної для навколишнього середовища енергії. І хоча проект знаходиться тільки на етапі свого інженерного втілення, про його перспективність можуть свідчити нещодавні події, пов'язані із запуском термоядерного реактору WENDELSTEIN 7X, що працює за принципом стеларатора, Інститутом фізики плазми Товариства імені Макса Планка в німецькому місті Грайфсвальд 03.02.2016 р., завдяки чому вдалося утримувати в стабільному стані впродовж ¼ секунди водневу плазму, яку вже 08.02.2016 р. китайським фізиком за допомогою термоядерного реактора EAST (Experimental Advanced Superconducting Tokamak) вдалося утримати протягом 102 секунд [28; 29].

⁹ Прикладом може слугувати розроблена у ЦЕРН технологія надвисокого вакууму, яка послугувала створенню специфічного типу високотемпературних сонячних панелей. У 2012 р. Міжнародний аеропорт Женеви було оснащено системою з трьохсот таких фотовольтаїчних установок, енергія яких використовується для опалення та охолодження [30].

- А.Я. Капустина. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2014. 723 с.
2. Международное право = *Volkerrecht* / Вольфганг Граф Витцтум и др.; пер. с нем. В. Бергманн, пред., сост.; науч. ред. и сост. указ. Т.Ф. Яковлева. М.: Инфотропик Медиа, 2011. 992 с.
3. Господарсько-правове регулювання використання альтернативних джерел енергії: навч.-метод. посіб. / уклад. Т.М. Анакіна. Х.: Право, 2015. 140 с.
4. Вальде Т., Конопляник А. Договор к Энергетической хартии и его роль в мировой энергетике. Нефть, Газ и Право. 2009. № 3. С. 48–55.
5. The International Energy Charter. Consolidated Energy Charter Treaty with Related Documents: Transparency document (with Annex W, modified into a positive list of the applicable WTO provisions), Last Updated: 22 February 2016. URL: http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ECT-Positive_Annex_W.pdf
6. Adoption of the Energy Charter Secretariat's Work Programme for 2018 – 2019. DECISION OF THE ENERGY CHARTER CONFERENCE. CCDEC 2017, 13 WPR, Brussels, 25 November 2017. URL: <https://energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/CCDECS/2017/CCDEC201713.pdf>
7. Establishment of the Working Group on Energy Efficiency and Related Environmental Aspects: Terms of Reference, Decision of the Energy Charter Conference CCDEC 1998 20 EEF, 3-4 December 1998. URL: <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/CCDECS/CCDEC199820.pdf>
8. Constantinescu T., Janssen R, Nielsen L. PEEREA's role in energy efficiency policy making and delivery in a pan European perspective. Energy Savings: What Works & Who Delivers? eceee 2005 Summer Study. 30 May – 4 June 2005. Mandelieu La Napoule, France. 1543 p. P. 275–277.
9. Approval of the Terms of Reference for the Energy Efficiency Group. DECISION OF THE ENERGY CHARTER CONFERENCE. CCDEC 2015, 18 EEF, Brussels, 26 November 2015. URL: <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/CCDECS/2015/CCDEC201518.pdf>
10. International Energy Charter. Country Reviews. URL: <http://www.energycharter.org/what-we-do/energy-efficiency/energy-efficiency-country-reviews/>
11. Report by the Chairman of the Working Group on Energy Efficiency and Related Environmental Aspects, Decision of the Energy Charter Conference CCDEC 2015 32 NOT, 3 December 2015. URL: <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/CCDECS/2015/CCDEC201532.pdf>
12. GOBITEC AND ASIAN SUPER GRID FOR RENEWABLE ENERGIES IN NORTHEAST ASIA. URL: http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Thematic/Gobitec_and_the_Asian_Supergrid_2014_en.pdf
13. Интегрирование политики в области энергоэффективности и возобновляемых источников энергии. URL: http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Thematic/Integrating_Energy_Efficiency_and_Renewable_Energy_Policies_2005_ru.pdf
14. Approval of the conclusions of the Review under 34(7) ECT, Decision of the Energy Charter Conference CCDEC 2014 06 GEN., 20 November 2014. URL: <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/CCDECS/CCDEC201406.pdf>
15. Agreement Concerning the Creation of the Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC). Done at Baghdad, on 14 September 1960. Treaty Series. Treaties and international agreements registered or filed and recorded with the Secretariat of the United Nations. United Nations. Vol. 443. New York: United Nations, 1963. 357 p. P. 248–252.
16. OPEC Statute: Caracas, January 1961. URL: http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/OPEC_Statute.pdf
17. Білоцький С.Д. Міжнародно-правові засади та інституційні механізми регулювання відносин у сфері екологічно орієнтованої енергетики. Одеса: Фенікс, 2015. 546 с.
18. Mathews, J. Why cheap oil will not wreck the prospects for renewable energy – this time around. URL: <http://www.energypost.eu/cheap-oil-will-wreck-prospects-renewable-energy-time-around/>
19. OFID's story 1976 – 2016: A potted history. OFID Quarterly. 2016. January. P. 4–11.
20. The Agreement Establishing the OPEC Fund for International Development: As revised on May 27, 1980. URL: <http://www.ofid.org/Portals/0/Publications/Special%20Publications/AE-engl.pdf>
21. OFID Profile. June 2016. URL: <http://www.ofid.org/HOME/OFID-Profile>
22. Annual Report 2014. OFID The OPEC Fund for International Development / Edited by D. Alkhateeb; OFID. Vienna: б. в., 2015. 81 p.
23. OFID. Energy: The catalyst for Agenda 2030. URL: <http://www.ofid.org/FOCUS-AREAS/Energy>
24. OFID Ministerial Declaration on Energy Poverty: June 14. 2012. Seefeld, Austria. URL: http://www.ofid.org/Portals/0/Documents/Ministerial_Declaration_Pamphlet_Final_English_version.pdf
25. OFID. Energy. Figures 2015. URL: <http://www.ofid.org/FOCUS-AREAS/Energy>
26. Информационный циркуляр МАГАТЭ INFCIRC/702 от 1 июня 2007. Соглашение о создании Международной организации ИТЭП по термоядерной энергии для совместной реализации проекта ИТЭП. URL: https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/2007/infcirc702_rus.pdf
27. Convention for the Establishment of a European Organization for Nuclear Research: Paris, 1st July, 1953; as amended on 17 January 1971. URL: <http://council.web.cern.ch/council/en/governance/convention.html>
28. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейською організацією ядерних досліджень (ЦЕРН) стосовно надання статусу асоційованого члена в ЦЕРН: від 02 вересня 2014 року. Офіц. вісн. України. 2014. № 77. Ст. 2173.
29. Angela Merkel switches on Wendelstein 7-X fusion device. Experimental operation of the fusion reactor type stellarator kicks off with festive ceremony: February 03, 2016. URL: <https://www.mpg.de/9926419/wendelstein7x-start>
30. China's nuclear fusion machine just smashed Germany's hydrogen plasma record. 8 February 2016. URL: <http://www.sciencealert.com/china-s-nuclear-fusion-machine-just-smashed-germany-s-hydrogen-plasma-record>
31. CERN Provides Geneva International Airport with Solar Panels. URL: <http://www.forbes.com/sites/jenniferhicks/2012/03/13/geneva-international-airport-gets-largest-solar-energy-system/#d9f9c5e5a6fb>